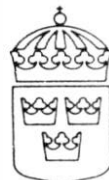

Motion till riksdagen

1988/89:Jo750

av Håkan Hansson m fl (c)

Miljösituationen i Malmöhus län

Mot.
1988/89
Jo750

Det är nu drygt 25 år sedan som centern i Sveriges riksdag för första gången aktualiserade miljöfrågorna. Bemötandet från såväl de andra partierna som samhället i stort var antingen passivt eller avvisande. Miljöfrågorna upplevdes av dessa då inte ha någon roll eller plats i den politiska debatten. Miljöproblemen var inte uppenbara och upplevdes fortfarande vid den tidpunkten som närmast ovidkommande. Det ekologiska systemet bara fanns där. Miljön och naturen hade ingen plats i någon av industrisamhällets ekonomiska doktriner.

Idag vet vi annorlunda. Konsumtionssamhället och den snabba industriella utvecklingen har successivt resulterat i växande miljöproblem. Medvetenheten och insikten om naturens och miljöns begränsningar och vad den accepterar i form av föroreningar och utsläpp har gett välfärdsbegreppet en helt ny dimension. Sommarens algbloomning i Västerhavet, säldöden och otjänligt badvatten är allvarliga signaler om det omedelbara sambandet mellan ekologisk hänsyn och ekonomisk utveckling.

Alltsedan centern redovisade sin första miljömotion har miljöfrågorna intagit en central roll i partiets politiska arbete. De miljöpolitiska frågorna går inte att isolera från andra viktiga frågor men måste inta en särställning i det framtida samhällsarbetet såväl lokalt, regionalt, nationellt som internationellt.

Malmöhus län är en ur miljösynpunkt utsatt del av landet. Skåne har Sveriges mest försurade sjöar, vattendrag och förorenade luft. En stor del av dessa föroreningar kommer från övriga Europa. Miljöförstöringen är gränslös. Den följer inga handelshinder eller tullar. Men även om betydande delar av den snabba försurade luftsituationen går att hänföra till källor från våra grannländer får detta inte vara ett motiv för att inte vidta åtgärder vare sig mot vår egen miljöförstöring eller att bedriva ett kraftfullt internationellt miljöarbete. Kraftfulla miljöpolitiska åtgärder mot den miljöförstöring vi själva åstadkommer kan avsevärt förbättra situationen.

Den rådande miljösituationen i länet väntar nu inte på fler utredningar. Nu gäller konkret handling.

Miljösituationen i Malmöhus län

Den yttre miljön i Malmöhus län är kraftigt utsatt för såväl luft- som mark- och vattenföroreningar. Luftföroreningsituationen inom vissa delar av länet är i vissa fall högre än gällande riktvärden för svaveldioxid och kväveoxid. Vidare har i de centrala delarna av länet tydliga skogsskador

kunnat registreras. Malmöhus län har idag några av landets suraste skogsjordar. I vissa skogsområden i sydvästra delarna av länet är PH-värdet nere på 4,5. Försurat grundvatten har också kunnat noteras inom de skurbergsområdena i länet.

Eftersom Malmöhus län är ett mycket tätbebyggt område i synnerhet i dess västra del med stark befolkningskoncentration, industrialisering och hög trafiktäthet kombinerat med utländska luftutsläpp är framförallt luftföroreningar inom och kring de större tätorterna klart högre än för övriga länet. Halterna av olika föroreningar har påträffats på en nivå, som vissa fall innebär direkta risker för växtriket. Många av länets insjöar och vattendrag har en kväve- och fosforhalt som ligger över värdena för ett levande djur- och växtliv.

Från centerns sida kan vi inte acceptera större föroreningar från mänsklig verksamhet än vad naturen klarar av att ta emot. I grunden måste all miljöförstöring förbjudas. Experterna vid den Nordiska luftvårdskonferensen slog fast att nedfallet av svavel måste minskas med ca 80 % mot nuvarande nivå, för att undvika försurning av vatten och mark. Motsvarande målsättning för en minskning av kväveoxidutsläppen måste vara 75 % i förhållande till nuvarande nivå. Dessa naturens absoluta gränser för olika ämnen och föroreningar måste vara riktlinjer för såväl det internationella som det nationella miljöarbetet.

Mot bakgrund av miljösituationen som råder i Malmöhus län måste länet klassificeras som miljöskyddsområde. Det innebär att förutom de nationella regler och gränsvärden som uppsätts för miljöutsläpp bör särskilda krav ställas på miljöfarlig verksamhet i Malmöhus län. För detta krävs kraftigt ökade resurser för den regionala miljötillsynsmyndigheten som utifrån dessa särskilda krav bör ansvara och pröva miljöärenden, anmälnings- och dispensärenden, samt anvisa gränsvärden för olika anläggningar eller utsläppskällor. Vidare bör sådan tillsynsmyndighet utfärda särskilda föreskrifter och bedriva aktiv rådgivningsverksamhet riktad till alla som driver miljöfarlig verksamhet i någon form.

Förutom aktiva miljöpolitiska insatser lokalt, regionalt och nationellt är det viktigt för att komma tillrätta med de ökade miljöproblemen i södra Sverige att det från svensk sida i olika sammanhang bedrivs en expansiv och aktiv opinionsbildning i olika internationella organ. Det är viktigt att Sverige snarast begär överläggningar om hur luftföroreningarna från olika förbränningsanläggningar från i första hand Danmark och Östeuropa snabbt skall kunna begränsas. Enligt en i våras presenterad rapport är de polska svavelutsläppen över Sverige i storleksordningen 60 000 ton per år. Centern har i olika sammanhang påpekat nödvändigheten av att internationalisera miljöpolitiken bl a genom förslaget till att inrätta en ekonomisk luftmiljöfond i syfte att komma tillrätta med Europas luftföroreningsproblem.

Luftutsläppen i Malmöhus län

Enligt de undersökningar och den statistik som bl a länsstyrelsen och naturvårdsverket gjort för Malmöhus län är luftföroreningarna betydande inom länet. Det gäller särskilt utsläppen av svaveldioxid som i länet år 1985

uppgick till c:a 19 000 ton. Huvuddelen av dessa eller c:a 70 % kommer från förbränning av olja och kol. I kommuner i länet som kommit längst med fjärrvärmeutbyggnaden och användningen av nya energikällor såsom bio-bränslen har svaveldioxidutsläppen minskat. Användningen av miljövänliga bränslen samt naturgasintroduktionen 1985 och den fortsatta utbyggnaden av denna har bidragit till att minska de totala svavelutsläppen i länet.

Utsläppen av kväveoxider under motsvarande tid uppgick till c:a 31 000 ton varav 80 % går att hänföra till trafiken. Här svarar personbilstrafiken för hela 37 %, lastbilstrafiken för 24 % och traktorer och entreprenad för 13 %. Kväveoxidsituationen har till skillnad från svaveldioxid legat på en oförändrat hög nivå. Införandet av katalytisk avgasrening på personbilar kommer förvisso att bidra till minskat utsläpp av kväveoxid.

26 000 ton kolväten släpptes ut i länet under 1985 varav huvuddelen kom från trafiken. Av industrin är det i första hand den grafiska industrin och verkstadsindustrin som enligt länsstyrelsens och naturvårdsverkets utredningar svarar för kolväteutsläppen – i första hand genom utsläpp av lösningsmedel. Betydande tillskott vid utsläpp av kolväten ger också den kemiska industrin och industri som använder lösningsmedel och lackeringar, t ex byggbranschen.

Sammanfattningsvis kan sägas att halterna av svaveldioxid, kväveoxider och ozon generellt i länet tangerar riktvärden som tidigare angetts för att undvika skador på växtriket. Halterna av föroreningar i luft och i regnvatten är mångdubbelt högre i länet jämfört med exempelvis norra Sverige. Halterna av starka oxidationsmedel har också stadigt stigit de senaste åren. I de större tätorterna har halterna av svaveldioxid minskat något medan halterna av kväveoxid och koloxid fortfarande överstiger nämnda riktvärden.

Effekterna av en fortsatt miljöförstöring i länet

En fortsatt hög utsläppsnivå av svaveldioxid leder till att mark och vatten försuras. Höga koncentrationer av svavelutsläpp leder till mänsklig ohälsa, till skador och rubbningar i växt- och djurriket, angrepp på kulturbyggnader och kulturvärden och andra betydande materiella skador. Detsamma gäller utsläppen av kväveoxider som på nuvarande nivåer drastiskt ökar riskerna för ohälsa bland människor framförallt i områden med hög trafiktäthet.

Marken inom stora delar av länet är kraftigt försurad framförallt genom en hög kvävemättnad. Enligt länsstyrelsens och naturvårdsverkets beräkningar måste kvävenedfallet ner till 10–20 kg/ha och år för att skador på sikt skall kunna undvikas på marken. Idag är kvävenedfallet i flera områden ca 30 kg/ha och år. Kolvätena är en annan grupp som innehåller en lång rad olika ämnen och substanser vars effekter kan variera men som vi än så länge vet alldeles för litet om. Förbränning av fossila bränslen i kraftverk, värmepannor och i biltrafik utgör de helt dominerande källorna vid utsläpp av svavel och kväve. Det är bara genom ändrad inriktning av energi- och trafikpolitiken kombinerat med en offensiv satsning på ny miljövänlig teknik och hushållning som luftföroreningarna radikalt kan minskas. Det bästa sättet är effektivare energianvändning och ökad användning av andra energislag än fossila bränslen. Olje- och kolanvändningen måste minskas.

Förutom att ange gränsvärden som inte får överskridas måste energiskatter och miljöavgifter utnyttjas som ett miljöpolitiskt styrmedel.

Malmöhus län är ett levande landskap rikt på unika och enastående naturvärden. Dess unika fauna är i många stycken hotad om inte målmedvetna och resultatintriktade insatser vidtas. Enligt länsstyrelsens uppgifter finns av landets totalt 323 hotade växt- och djurarter 126 arter i vårt län. Framförallt är hotet mot utrotning som störst i de sydvästra delarna av länet.

Vidare är olika naturtyper hårt utsatta och idag återstår endast mindre arealer av många unika naturområden.

Som nämnts uppvisar ett stort antal träd i länets skogsområden tydliga skador. Framförallt hänger detta samman med de ökade markskadorna. Mer än hälften av skogsmarkernas näringstillgångar har försvunnit under kort tid till följd av den ökade markförsurningen. Kvävemättnaden och urlakningen av skogsmarkens näringstillgångar bidrar till att aluminium frigörs. Detta bidrar i sin tur till höga koncentrationer av olika ämnen, vilket direkt får en giftig verkan på träd, mark och djur. Tungmetaller, såsom kadmium, frigörs från skogsmarkerna och förs med markvattnet ut till bäckar och vattendrag. Små vattendrag och sjöar visar på en hög kvävehalt precis som grundvattnet – framförallt i de skogsbandsbygderna.

Skogsbeståndets sårbarhet påverkas också av den fortgående skogsdikningen och dräneringen. Den ensidiga nyplanteringen av gran bidrar till den ökade försurningsgraden.

En ökad blandskogsplantering och lövskogsplantering måste komma till stånd och ensidiga granplanteringar minimeras. Detta bör i första hand ske i samråd med skogsägarna, men om inte detta är framgångsrikt bör förbud mot granplantering övervägas.

Våtmarkerna och mindre vattendrag har kontinuerligt minskat under de senaste decennierna. Genom dränering och torrläggning har våtmarksvegetationens kvävebindande roll eliminerats. Våtmarkerna i regionen måste ånyo öka och avvattning och torrläggning upphöra.

Regelbunden ekonomisk ersättning måste utgå till markägarna som åsamkas ekonomiskt bortfall p.g.a. att de våtmarker som tas i anspråk måste återskapas.

Situationen i de skånska vattenområdena

Länets sjöar, vattendrag och kustområden är hårt belastade av olika föroreningar. Speciellt är halterna av växtnäringsämnen såsom fosfor och kväve betydande. Även utsläppen av s.k. toxiska ämnen som tungmetaller har ökat. Särskilt akut är situationen vid våra kustområden. Söldöden och den stora ödeläggande algbloomingen är två varningstecken på vad som händer på att händera vid våra kustvatten. Ökad frekvens av fisksjukdomar, syrefria "biologiska öknar" och minskat antal sjöfågel är exempel på allvarliga störningar av vår havsmiljö.

Föroreningssituationen i länets vattenområden är nu så allvarlig att kraftfulla åtgärder omedelbart måste vidtas. Det krävs nu omedelbar handling för att komma tillrätta med dess problem. Speciellt utsatta områden

i länet är Öresund och Skälderviken samt en del av de större insjöarna där närsaltshalterna är mycket höga.

Fisket i Öresund har försämrats. Situationen i havsområdena är mycket allvarlig. Industriutsläpp, täktverksamhet, gipsberg är några i raden av föroreningar och miljöingrepp som skadat botten och bottenvegetation i framförallt Öresund.

Mot. 1988/89
Jo750

De skånska sjöarna och åarna

Länets vatten rinner ut i Öresund, Skälderviken och Östersjön. Avrinningen sker via marker, sjöar och åar som rinner ut i dessa tre havsområden. Det innebär att föroreningssituationen var helst den uppstår i något av dessa vattendrag också riskerar att påverka miljösituationen i andra vattendrag.

Vattenflödena i länet är starkt varierande, dels beroende på vattenregleringar dels på grund av brist på naturliga vattenmagasin. De korta men kraftiga högvattenflödena innebär att föroreningstransporten till havet är störst under hösten och våren.

Framförallt är det viktigt att komma tillrätta med föroreningssituationen i Öresund då detta vatten på grund av den stora befolknings- och industrikoncentrationen längs Öresundskusten är speciellt utsatt. Huvuddelen av länet avvattnas till Öresund. Öresund är dessutom ett gemensamt svenskt-danskt vattenvårdsområde. Detsamma gäller Skälderviken med sitt läge mellan Kattegatt och Öresund.

Framförallt är de skånska vattenområdena belastade av utsläpp av organisk substans och närsalter. För nedbrytning av dessa krävs syre som tas ur vattnets syrgasförråd. Alltför höga halter av organisk substans leder till minskad syretillgång med påföljd att djur- och fiskliv dör. Alltför höga halter av närsalter innebär övergödning med ökad tillväxt av vegetation och algblomning med minskad syretillgång som följd.

I Malmöhus län är närsalthalterna i vattendragen höga. Gjorda undersökningar visar att halterna och transportererna av organisk substans och närsalter i länets vattendrag är fem till tio gånger större än i andra delar av landet.

Utsläppen av organisk substans och närsalter i våra kustvatten – i synnerhet Öresund – sker i första hand från de stora tätorternas avloppsreningsverk, från vissa industrier och från de tillrinnande åarna.

Helt miljöfrämmande ämnen såsom tungmetaller, olja och klorerade organiska substanser förekommer också i ökad utsträckning.

Under de senaste decennierna har dränering och torrläggning av landskapet, sjöregleringar och täckdikningar bidragit till ökad vattenavrinning från hela länet till havsområdena. Detta har i hög grad bidragit till att vattnens och våtmarkernas egen förmåga att rena till stor del omintetgjorts. Detsamma gäller för de flesta åarna i länet. Det minskade antalet mangelgravar och andra småvatten har också bidragit till denna utveckling.

Samtliga vattenområden i länet drabbas av dessa miljöfrämmande ämnen. De kommer främst från reningsverk, industrier, dagvattenutsläpp och nedfall från atmosfären. I de flesta fall svarar såväl de kommunala som industrins reningsverk för de största utsläppen.

Utsläppen av miljöfrämmande ämnen som tungmetaller måste minskas med 70 % fram till 1995.

Genom de investeringar som gjordes under 60- och 70-talen på de kommunala reningsverken har utsläppen av lättnedbrytbar organisk substans och fosfor minskat medan kväveutsläppen fortfarande är betydande. 99 % av hushållen i länets tätorter är anslutna till reningsverk med höggradig biologisk rening, medan en färre andel är anslutna till verk med fosforreduktion. Av de större verken är det idag Höganäs, Helsingborg och Malmö-Klagshamn som saknar särskild fosforreduktion. Dock är ännu inget reningsverk rustat för effektiv kvävereduktion. Utvecklingen av industrins avloppsvattenutsläpp har följt ungefär samma utveckling och befinner sig på motsvarande tekniska nivå.

Koncessionsnämndens miljöskyddsbeslut beträffande Kävlinge industrireningsverk innebär att detta från 1992 ska drivas med en 70-procentig kvävereduktion. Kvävereduktionen i samtliga av länets större reningsverk måste – fram till 1995 uppnå en reduktion motsvarande 75 % i förhållande till dagens nivå.

Flertalet industrier med avloppsvattenutsläpp är anslutna till kommunala reningsverk. Föroreningar i form av organisk substans och närsalter är fortfarande omfattande från industrin. Det finns idag ca ett 25-tal industrier i länet med egen avloppsvattenbehandling. Utsläppen från dessa har minskat något under senaste decenniet. Utsläppen av framförallt fosfor är fortfarande omfattande från industrin. Boliden Kemi AB i Helsingborg svarar idag ensam för en tredjedel av de totala fosforutsläppen i länet.

Jordbrukets påverkan på miljön

Jordbrukets utsläpp av växtnäring och närsalter från stallanläggningar och andra punktkällor har minskat betydligt. Länsstyrelsens naturvårdsenhet har som tillstånds- och tillsynsmyndighet sedan lång tid ägnat jordbruket särskild uppmärksamhet. Däremot finns inget som tyder på att växtnäringstillskottet från åkermarken har minskat. Framförallt gäller detta förlusterna av kväve som till största delen sker genom utlakning, medan det för fosfor handlar om i huvudsak ytavrinning.

Eftersom lantbruket i Malmöhus län domineras av åkermark och i mindre utsträckning av skogsmark är det relativa kväve- och fosforläckaget större här än i andra delar av landet. Växtnäringsläckagen från jordbruket måste minskas till ett minimum. Det bör i första hand ske genom att nya brukningsmetoder utvecklas. Målet måste vara att åstadkomma ett mera slutet kvävekretslopp och högre utnyttjandegrad av kvävet. Även om en drastisk minskning av användningen av handelsgödsel i jordbruket inte skulle minska utlakningen, måste miljöaspekterna framdeles påverka utvecklingen av jordbruket på detta område. Redan nu finns åtgärder som kan bidra till att effektivt minska växtnäringsförlusterna i dagens jordbruk. Särskilt i områden som Malmöhus län.

Försök som bl a gjorts av lantbruksuniversitetet och hushållningssällskapet i Halland visar att olika former av sk fånggrödor effektivt kan minska utlakningsförlusterna. Härvid kan olika former av energigrödor framdeles bidra till minskade kväveutsläpp från jordbruket.

Målsättningen måste vara att minska kväveutsläppet i länet med 50 % från nuvarande nivå fram till 1995.

Användningen av bekämpningsmedel i såväl jordbruk, i parkanläggningar som trädgårdar har ökat i länet under senare år. Även om det mesta av bekämpningsmedlen bryts ned genom markorganismer, kan begränsade mängder försvinna till omgivningen genom avdunstning, ytvavrinning etc. Förekomsten av restämnen från bekämpningsmedel i grundvatten måste särskilt uppmärksammas. Användningen av konstgödsel och bekämpningsmedel får endast ske på åker och vall.

Mot. 1988/89
Jo750

Kvävenedfallet från luften

Nedfallet av kväve från luften i länet har sedan 50-talet ökat från 20 kg per hektar och år till 30 kg. Huvuddelen härrör från förbränningsanläggningar och från biltrafiken. De senaste åren har en viss kvävemättnad kunnat konstateras i vissa skogsmarker i länet. Detta medför risk för ökad utlakning till grund- och ytvatten. För att minska kvävemättnad i skogsmark bör enligt dagens kunskap tillförseln av kväve inte överstiga ca 20 kg hektar och år. Kvävenedfallet från förbränningsanläggningar och biltrafik måste drastiskt minskas.

Industrins stöd i miljöarbetet en förutsättning

Även om skånskt näringsliv inte kännetecknas av en tung råvarubaserad industri svarar ändå tillverkningsindustrin för en betydande del av luftföroreningarna och utsläppen i länet. För att aktivt komma till rätta med miljöproblemen i länet är det viktigt att industrin aktivt medverkar till att med bästa kända teknik komma tillrätta med miljöutsläppen och få ner dem till ett minimum. Samspel mellan industrin och miljötillsynsmyndigheterna är en förutsättning för detta. Gränsvärdena för miljöutsläpp måste successivt skärpas allteftersom bättre teknik utvecklas och utnyttjas. Industrin måste bidra till att öka skyddsåtgärderna för att förebygga skador på människans hälsa och miljö. Företag vars avlopp innehåller miljöfarliga ämnen ska inte få anslutas till det kommunala avloppsnätet. Istället skall de själva eller tillsammans med annan miljöfarlig verksamhet rena sitt eget avlopp. Industrins reningsverk ska ha samma krav som de kommunala. Varje företag måste upprätta en "budget" över hur miljöfarliga ämnen skall hanteras i den egna verksamheten och var de slutligen hamnar.

I takt med att industrin förändras och tekniken förbättras måste hela tiden givna tillstånd av länsstyrelsens naturvårdsenhet omprövas. En kombination av skärpta gränsvärden med ekonomiska styrmedel såsom miljöavgifter påskyndar den miljötekniska utvecklingen i industrin. Nya industrietableringar med miljöfarlig verksamhet bör därför inte tillåtas koncession utan att absolut bäst kända teknik utnyttjas. Här bör miljöskyddslagen tillämpas strikt. I detta fall anser vi att de koncessionstillstånd som givits Saabs fabrik i Malmö inte uppfyller dess kriterier enligt miljöskyddslagen. Istället för de 65 ton lösningsmedel som Saab enligt koncessionsnämnden ges tillstånd att släppa ut innebär användningen av känd teknik att enbart 10 ton per år bör accepteras.

Trafiksystemet måste bli miljövänligare

Trafiken är idag den dominerande föroreningskällan i våra tätorter. Också när det gäller försurning och långväga effekt från luftföroreningar är trafiken av stor betydelse. I Västeuropa svarar transportsektorn för mer än hälften av utsläppen av kväveoxider och kolväten. Det är mot denna bakgrund som den ökade satsningen på ett spårbundet kommunikationsnät i Europa bör ses. Luftföroreningar, läckage av oljor liksom slitage av däck och vägbanor gör att vägtrafiken i hög grad bidrar till förorening av dagvatten. I flera länder svarar trafiken för 40–80 % av det totala utsläppet av kväveoxider. Resten kommer från industriprocesser och från värme- och elkraftverk. I Sverige är trafikens andel närmare 70 %. I Sverige produceras årligen närmare 300 000 ton kväveoxider per år. Kväveoxiderna och andra delar av bilavgaserna skadar både natur och människor. Avgaserna kan också bilda skador både på natur och människor. Avgaserna kan också bilda nya ämnen som är mycket skadliga. Det gäller t ex ozon som bildas av kväveoxider och kolväten som särskilt drabbar skogen.

Olika luftföroreningar i kombination förstärker varandras skadeverkningskraft. I tätorter utsätts växterna för en blandning av luftföroreningar. Skador inträffar redan vid låg koncentration av ozon. Det är inte bara fordonen själva som släpper ut skadliga ämnen. Också bensinen avdunstar och avger kolväten på sin väg från tankbåtar och raffinaderier, via bensinstationer och till bilens bensintank. Avdunstningen sker här främst under de varma sommarmånaderna. Ett av målen för en ny trafikpolitik måste vara att minska mängden farliga utsläpp. Ny teknik som katalytisk rening är ett steg på vägen. Miljövänliga och energisnåla motorer måste utvecklas med nya miljövänliga bränslen.

Metoder för att återföra bensinångor vid depåer och bensinstationer i större tätorter måste introduceras före 1993. Kombinationen ny teknik och en satsning på alternativ till landsvägstrafiken är det enda möjliga sättet att skapa långsiktiga positiva effekter. Valfrihet och alternativa kommunikationssätt inom länet måste skapas. Här spelar utbyggnaden av kollektivtrafiken en viktig roll. Trafikens miljöproblem är nu så betydande och fordrar så genomgripande insatser att planerna och investeringarna i de framtida trafiksystemen spelar en avgörande roll. I Malmöhus län bor ca 1 miljon människor. Flertalet av dessa är koncentrerade till tätortsområdena i sydvästra Skåne. Till detta kommer en betydande inpendling från övriga delar av länet. Kommunikationssystemet i Malmöhus län har under de senaste decennierna i ökad utsträckning koncentrerats till landsvägstrafiken och då framförallt till privatbilismen, medan det befintliga järnvägsnätet successivt reducerats eller ersatts med busstrafik. Detta är vare sig ur miljösynpunkt eller ur ekonomiskt synpunkt en tillfredsställande utveckling.

En målsättning måste vara att minska vägtrafikflödet genom en kraftig satsning på ett modernt inomregionalt kollektivtrafiksystem. En utbyggnad av den järnvägsbundna kollektivtrafiken i länet är därför en viktig och angelägen miljöfråga. Ansvariga myndigheter och företrädesvis Länstrafikbolaget bör upprätta en handlings- och tidsplan för en sådan satsning.

Nej till bro – ja till tunnel

Mot. 1988/89
Jo750

Det är bl a mot bakgrund av den akuta luftvårdssituationen i framför allt södra Skåne som centern bestämt säger nej till en landsvägsbro över Öresund. Den ökade privata biltrafiken, som en landsvägsbro över Öresund skulle innebära och som också Öresundsdelegationens utredning visar, skulle ytterligare drastiskt öka utsläppen av framför allt kväveoxider och kolväten. Undersökningar som från danska myndigheter gjorts i samband med projekteringen av en fast förbindelse vid Stora Bält visar vilka negativa följder på vattenströmmarna i Östersjön och Öresund ett brobygge skulle kunna få. Eftersom Stora Bält och Öresund ingår i samma havsvattensystem kan motsvarande effekter av en Öresundsbro förväntas. Istället bör en fast förbindelse över Öresund i första hand ske i form av en borrhad järnvägstunnel vid den s k KM-leden. Enligt vår uppfattning är en borrhad järnvägstunnel under Öresund i förhållande till en landsvägsbro lönsammare ur företags- och samhällsekonomisk synpunkt. Det är det också ur miljöpolitisk synpunkt och som del i ett effektivt person- och godskommunikationssystem. Ett inomregionalt moderniserat järnvägssystem i regionen och utbyggnaden av SJs stamnät skulle tillsammans med utbyggnaden av gods- och persontrafiknätet med snabbtåg som sker i Europa med bl a den s k Euro-tunneln under Engelska kanalen kunna skapa ett miljövänligt interuropeiskt kommunikationsnät.

Vår uppfattning är att målsättningen bör vara att skapa ett modernt, inomregionalt trafiknät med järnvägen som stomme. En vidareutveckling av det s.k. pågatågsnätet bör på sikt kunna svara för en betydande del av den inomregionala pendlingstrafiken. För att kunna åstadkomma ett effektivt inomregionalt trafiksystem bör en huvudman skapas för läns- och tätortstrafiken i Malmöhus län. I samband med omorganiseringen av SJ och länshuvudmännens övertagande av vissa delar av bannätet bör Malmöhus läns landsting bli den huvudman som svarar för hela länstrafiken inom länet. Med tanke på den förväntade expansion och utveckling som storstadsregionen Malmö-Lund-Helsingborg kan väntas få de närmaste decennierna är ur inte minst miljösynpunkten utbyggnad av ett effektivt kommunikationssystem viktigt. En utbyggnad av ett miljövänligt kommunikationssystem i storstadsregionen Malmö-Lund måste därför vara av riksintresse.

I likhet med vad som skett för länstrafiken i Storstockholmsområdet bör särskilt statsbidrag utgå för utbyggnad av länstrafiken i Malmöhus län.

Flygets miljöpåverkan måste minska

I en nyligen genomförd undersökning av väg- och trafikinstitutet (VTI) visas att av alla transportmedel avger flyget mest avgaser och drar mest energi per personkilometer. Framför allt är det ämnena kolväten och koloxid som är betydande från flyget. Ett annat växande problem är de kväveavrinnningar ut i vattendragen och markerna som åstadkommes genom ämnet urea, som används för att smälta isen på flygbanorna under vintern. På Sturups flygplats sprids årligen ca 50 ton urea för att smälta isen på flygbanan. Denna mängd motsvarar ca 23 ton bundet kväve. Resultatet blir betydande kväveutlakningar i vattendrag och marker. Ämnet urea har visat sig bidra till en betydande

kväveavrinning till de runtomliggande sjöarna. Vidare används årligen på flygplatsen i Sturup ca 40 m³ glykol för avisning av flygplanen. Även på detta område är det viktigt att åtgärder vidtas för att minimera eller helt eliminera utsläppen. En fast anläggning för avisning av flygplan bör därför byggas på Sturups flygplats.

Mot. 1988/89
Jo750

Jordbruket som resurs

Malmöhus län har ett av världens bästa och mest effektiva åkerjordar. Istället för att se Skånes jordbruk i rådande livsmedelssituation som en överskottsproducent kan jordbruket som bransch aktivt medverka till att lösa miljöproblemen inom andra områden i samhället. Genom att leverera bl a råvaror för drivmedelsproduktion i form av energigrödor och råvara till kemiska, biotekniska och medicinska industrin så kan jordbruket göras till en offensiv del i det framtida skånska näringslivet. Det gäller framför allt biobränslen och vegetabiliska oljor som kan bidra till ett minskat beroende av olja och kol. Nya grödor som med ny teknik kan användas för nya ändamål kan på sikt få stor betydelse för industrisamhällets försörjning av råvaror. Vi anser därför att en handlingsplan för en stor satsning på alternativa grödor och till alternativ användning av nuvarande grödor för exempelvis energi- och industriändamål bör komma till stånd. Centern har sedan länge i riksdagen krävt att inhemska bränslen som etanol ska skattebefrias.

Dricksvattnet måste VDN-deklareras

Riskerna med förekomsten av olika miljöskadliga och hälsovådliga ämnen i vårt dricksvatten måste bättre uppmärksammas än hittills. Vattnet är vårt viktigaste livsmedel. Framförallt gäller detta riskerna med för höga halter av nitrater, tungmetaller och rester av bekämpningsmedel i vårt brunn- och grundvatten. Även det dricksvatten vi hämtar från våra insjöar har i vissa fall visat sig otjänligt. Vatten från Ringsjöverket med både Ringsjö- och Bolmenvatten har visat sig otjänligt för bevattning av grönsaker. Orsakerna till detta är ännu okända. Statens livsmedelsverk har här ett speciellt ansvar. Omfattande utredning måste ske. Forskningen och kunskapen om vårt dricksvatten måste öka. Målsättningen måste vara att dricksvatten vid tappstället ska kunna kvalitetsgaranteras och VDN-deklareras.

Skåne – viktigt för den framtida energiförsörjningen

I samband med avvecklingen av kärnkraften föreslår centern i sin förnyelseplan en kraftigt ökad satsning på de miljövänliga energikällorna och då framför allt biobränslena. Centern säger bestämt nej till ökad användning av de fossila bränslena olja och kol som ersättning för kärnkraften.

I 1975 års energipolitiska proposition som låg till grund för satsningen på det nuvarande kärnkraftsprogrammet bedömdes det totala energibehovet 1985 uppgå till 540 TWh. Senare bedömningar som redovisats av det totala energibehovet har i likhet med ovannämnda prognoser kraftigt överskattats. Den totala slutliga energianvändningen i det svenska samhället var 1987 384 TWh. Det är framför allt oljeanvändningen som kraftigt minskat. I jämförel-

se med 1979 har oljeanvändningen minskat i det svenska samhället med 130 TWh, vilket är dubbelt så mycket energi som vi idag får från de tolv kärnkraftverken. Även elanvändningen har ökat betydligt långsammare än vad som förutsågs vid 1970-talets mitt. Skillnaden mellan prognos och faktisk utveckling är över 60 TWh – dvs lika mycket som våra nuvarande kärnkraftsreaktorer producerar. Med framför allt fortsatta satsningar på hushållning och effektivare energianvändning, energisparande genom ny teknik såsom varvtalsreglering inom industrin och värmeåtervinning inom bostadssektorn är en realistisk bedömning att den slutliga energianvändningen framåt år 2000 kommer att plana ut vid en nivå på ca 300 TWh. Av denna kan elvanvändningen beräknas uppgå till ca 100 TWh. I centerns förnyelseplan skulle den slutliga energianvändningen fram till år 2000 uppgå till 300 TWh. Den fördelas enligt följande: Elström producerat av vattenkraft, vindkraft, mottryck med kraftvärme och solceller 100 TWh. Bränslen såsom biobränslen, solenergi, gas och olja 120 TWh, drivmedel – olja, etanol och vätgas – 80 TWh.

Biobränsle allt viktigare

I centerns förnyelseplan för det svenska energisystemet skall elanvändningen för uppvärmning minimeras. Fram till år 2000 ska den ha minskat med 10–12 TWh. Bl a ska installation av direktverkande el i nyproducerade bostäder och lokaler upphöra. Centern föreslår inrättandet av en energins utvecklingsfond som skall ställa bidrag till förfogande för att stimulera effektivare energianvändning.

Denna kompletteras med avdragsrätt för småhusägare och bostadsrättsinnehavare som investerar i energisparande. Inhemska bränslen såsom biobränslen och vegetabiliska drivmedel ska svara för en betydande del av den svenska energibalansen. Trots de senaste årens låga oljepriser och den socialdemokratiska regeringens underlåtenhet att fullfölja satsningen på inhemska bränslen måste biobränslena komma att spela en viktig roll i det framtida energiförsörjningssystemet. Skogsråvaran är det viktigaste inhemska bränslet som snabbast kan ersätta oljan och som dessutom redan tagit en betydande del av värmemarknaden. Den totala biobränsleanvändningen är idag över 60 TWh eller motsvarande hela kärnkraftsprogrammet. Huvuddelen av biobränsleanvändningen sker inom industrin. Andra inhemska bränslen som under de närmaste decennierna kan få betydelse för energianvändningen är t ex halm och olika typer av energigrödor inom jordbruket. Trädbränsle är ett annat biobränsle som i förhållande till sin tillgänglighet utnyttjas till en mycket liten del. Huvuddelen av det trädbränsle som lämnas efter avverkning av timmer och massaved samt röjningsvirke och övrigt trädavfall och som ej duger som industriell råvara men är användbart som biobränsle beräknas uppgå till ca. 20 miljoner m³ per år. Detta tillskott motsvarar lika mycket energi som 7 av våra kärnkraftverk producerar. Ytterligare biobränslen är biogas som produceras från organisk substans i form av ved, flis, gräs, avfall, gödsel etc. Andra energikällor på sikt är solenergi och s k solceller. Vindkraften bedöms kunna bidra med 5–10 TWh vid sekelskiftet. Framförallt bör satsningen framöver ske på mindre

vindkraftverk i storleksordningen mellan 50 och 300 kW. Biobränslenas ökade betydelse både ur energiförsörjningssynpunkt och miljösynpunkt bör innebära en ökad användning av den skånska åkermarken för energiproduktion.

Centern vill i sin förnyelseplan för vårt energisystem satsa på den effektiva kraftvärmens (produktion av både el och värme) och kan därför för den bränslebaserade elproduktionen som behöver byggas i samband med kärnkraftsavvecklingen använda inhemska förnybara bränslen. En satsning på kraftvärme kräver inte nödvändigtvis omfattande utbyggnad av fjärrvärmennät. Genom att bl.a. utnyttja modern teknik för förgasning av biobränslen kan el och värme samproduceras även i mycket små anläggningar. Jämfört med den kolkondens som kraftindustrin vill använda som enda alternativ innebär centerns alternativ ca 15 miljoner ton mindre kolanvändning per år, vilket innebär kraftigt minskade utsläpp. Vi vill därför i en aktiv miljöpolitik för länet eftersträva att varje kommun inom länet i sina kommunala energiplaner fram till år 2000 planerar för en kraftig satsning på småskaliga kraftvärmeverk baserade på inhemska förnybara bränslen. Vid sidan om naturgasen som förväntas ge ett bidrag på ca 15 TWh i den totala energibalansen bör målet vara att de biobränslebaserade kraftvärmeverken skall spela den viktigaste rollen i de kommunala energiförsörjningssystemen vid sekelskiftet.

Nya drivmedel

En viktig del i förnyelsen av energisystemen är en satsning på alternativa drivmedel för att därmed försöka minska användningen av fossila oljeprodukter av såväl ekonomiska som miljö- och sysselsättningsskäl. Här spelar framför allt de vegetabiliska bränslena en central roll. En rad undersökningar och försök visar att en inblandning av ca 5 % etanol i bensinen ger betydande positiva miljöeffekter. En 5-procentig etanolinblandning beräknas minska utsläppen i luften med mellan 5 och 10 %. Det innebär att en etanolinblandning i denna omfattning gör ungefär lika mycket för miljön som katalytisk avgasrening. Med utgångspunkt från kostnaderna för katalytisk avgasrening kan etanolens miljövärde vid en 5-procentig inblandning beräknas till ca 1:70 litern. Detta innebär självfallet att en kombination av katalytisk avgasrening och låginblandning av etanol skapar ännu bättre förhållande ur miljösynpunkt. Användningen av ren etanol framförallt som dieselsättning – speciellt för bussar i tätortstrafik – kan betyda avgörande miljöförbättring. Den totala driftskostnaden för bussar är f.n. ca. 150 kr per vagnmil vid dieseldrift. Med enbart etanol som drivmedel ökar med nuvarande skatter och priser kostnaden med 10–15 kr per vagnmil. Beräkningar visar att de samhällsekonomiska miljöbesparingarna med etanolalternativet i stadstrafik motsvarar ca 10 kr per vagnmil. Vid ett slopande av etanolskatten, som f.n. är 80 öre, som centern länge krävt, blir de ekonomiska vinsterna än större.

Rapsolja är ett annat intressant alternativt drivmedel som redan vid försök har visat sig vara en effektiv motorolja.

Miljövänliga bussar i länets tätorter

Mot. 1988/89

Jo750

Enligt vår uppfattning måste de vegetabiliska bränslena i ett nytt energisystem få spela en framträdande roll. I en medveten energipolitik, där de inhemska miljövänliga bränslena skattemässigt favoriseras, är det idag redan tekniskt möjligt att i full skala satsa på inhemska bränslen. Inhemsk produktion av biobränslen som etanol ger även andra positiva effekter såsom ökad försörjningstrygghet, ökad sysselsättning och ett bättre utnyttjande av tillgänglig åkermark. I samband med samordningen av länstrafiken måste målsättningen också vara att åstadkomma en gemensam fordons- och trafikpolitik avseende såväl den landsvägsbaserade länstrafiken som den kommunala kollektivtrafiken med hänsyn till miljöaspekterna. I en sådan samordnad trafik- och miljöpolitik för Malmöhus län måste den nya vagnpark, som tas i anspråk fr.o.m. 1990 i såväl den kommunala kollektivtrafiken som den länsbaserade busstrafiken innebära en övergång till i första hand fordon som drivs med inhemska, miljövänliga drivmedel. Ett förverkligande av en sådan målsättning skulle innebära ett effektivt bidrag till minskningen av kväveoxidutsläpp i länets tätorter.

Malmöhus län en framtida viktig energiproducent

Med en förändring av den svenska energipolitiken i linje med centerns förnyelseplan, kommer Malmöhus län att vara en större energiproducent än vad som idag är fallet. Trots avvecklingen av de båda Barsebäcksreaktorerna som f. n. producerar ca 8–9 TWh kommer länet i centerns energibalans att till det totala energisystemet fram till år 2000 tillföra ca 8–15 TWh. Ökningen kommer framför allt att ske på bränsle- och drivmedelssidan. Förutom detta tillskott tillkommer sedan utbyggnaden av naturgasen som i centerns energiplan fram till år 2000 beräknas tillföra ca 15 TWh.

Elproduktionens minskade betydelse på värmemarknaden gör att biobränslenas roll kommer att öka. Framför allt kan Malmöhus län komma att spela en betydande roll för odling av energigrödor för vegetabiliska drivmedel såsom etanol. Energigrödor i länet för drivmedel och oljor kan beräknas komma att svara för ca 5–10 TWh. Övriga biobränslen för 3 TWh och vindkraft och solenergi för ca 2 TWh.

Miljövänliga produkter blir en lönsam affär

Det omedelbara sambandet mellan ökad miljöhänsyn och ekonomisk tillväxt måste genomsyra såväl den ekonomiska politiken som miljöpolitiken inom alla områden. En förutsättning för en fortsatt ekonomisk och materiell välfärdsutveckling är att miljöfrågorna ges högsta prioritet. Insikten och kunskapen har ökat om miljöförstörelsens negativa påverkan på luften vi andas, vattnet vi dricker, havet vi badar i, skogsdöden som innebär miljonförluster för skogsindustrin, förlust av värdefulla naturvärden eller innehåll i den mat vi äter. Allmänhetens ökade krav på kvalitet gäller också på miljöområdet. Ett ökat konsumentkrav kommer framdeles inte att acceptera varor eller tjänster som föranlett eller kommer att föranleda en ökad miljöförstöring. Kraftfulla insatser krävs på teknikområdet för att

komma till rätta med miljöproblemen inom skilda områden. Inom detta område har forskning och näringsliv en stor utmaning. I en miljöbaserad marknadsekonomi kommer produktionsprocesser, som tar hänsyn till hela produktionscykeln, att vara mest framgångsrika. Förutom effektivare miljöskyddslagstiftning och användandet av miljöavgifter bör även från samhällets sida övervägas åtgärder som stimulerar näringslivet att investera i miljön.

En sådan åtgärd är att pröva införandet av s k miljösporsring för näringslivet.

Det innebär att företag som för sin egen verksamhet eller till andra miljöinsatser i samhället avsätter vinstmedel, skall få göra detta skattefritt. Försök med detta bör på försök provas i Malmöhus län.

Med Skåne och Malmöhus läns geografiska läge, tillgången till betydande forskningsresurser och ett framgångsrikt, framtidsinriktat näringsliv har länet vid sidan av sina miljöproblem betydande förutsättningar och möjligheter att bli en spjutspets i utvecklingen av ny miljövänlig teknik. I likhet med forskarbyn Ideon skulle näringsliv, banker och myndigheter tillsammans skapa ett miljötekniskt centrum i Skåne och med möjligheter att kunna bli ett utvecklingscentrum för att komma till rätta med miljöproblemen såväl inom landet som ute i Europa. Lunds universitet bör i en sådan satsning bli världens första internationella miljöuniversitet.

Mot bakgrund av de nödvändiga åtgärder som här redovisats för att komma till rätta med miljöproblemen i Malmöhus län måste miljömyndigheten vid länsstyrelsen ges kraftigt ökade resurser för att kunna fungera som en effektiv rådgivnings-, tillstånds-, tillsyns- och kontrollmyndighet. Rollfördelningen mellan de olika miljömyndigheterna koncessionsnämnd, naturvårdsverk, länsstyrelse och hälsovårdsnämnderna måste bättre klargöras.

Sammanfattning

Utifrån vad som här anförts föreslås ett handlingsprogram för miljöförbättrande åtgärder i Malmöhus län som kan sammanfattas enligt följande:

att Malmöhus län blir ett miljöskyddsområde

att skärpta svavelkrav vid förbränning av andra bränslen än olja snarast införs i länet

att de totala svaveldioxidutsläppen i länet minskas från nuvarande 19 000 ton till 3 000 ton per år fram till 1995

att kväveoxidutsläppen i länet minskas från nuvarande nivå på 31 000 ton till 7 000 ton per år fram till 1995

att freon förbjuds och att en importavgift införs under avvecklingsperioden

att konsekvensanalyser genomförs av länsstyrelsen för alla nya anläggningar inom länet som kan bidra till nya miljöutsläpp. Det kan gälla såväl förbränningsanläggningar som industrianläggningar

att skatter och avgifter på drivmedel utformas på ett sätt som gynnar kollektivtrafiken och användningen av miljövänliga fordon

att användningen av naturgas utvecklas och att den fram till år 2000 skall svara för 15 TWh

att vindkraft, spillvärme, industrins mottryckskraft och biobränslen framför allt i kraftvärmeverk får en ökad roll i den totala energibalansen

att minst en fullskaleanläggning för etanolproduktion etableras till Malmöhus län före 1991

att konsekvensanalyser av befintliga tillståndsprövade anläggningar inom länet inom en 3-årsperiod blir föremål för omprövning och åsatta nya gränsvärden

att inventering och konsekvensanalyser sker av anläggningar som idag saknar tillstånd enligt miljöskyddslagen eller enbart utgjorts av s k anmälningsärenden

att regionalt system för övervakning av luftkvaliteten byggs ut i länet

att kommunernas trafikplaneringsprogram för orter med mer än 15 000 invånare blir föremål för länsstyrelsens prövning för att begränsa bilavgaserna

att kollektivtrafiken i länet byggs ut och moderniseras

att i samband med det förändrade huvudmannskapet för det regionala järnvägsbannätet en gemensam huvudman för kollektivtrafiken i Malmöhus län skapas

att statsbidrag utgår för en rejäl satsning på kollektivtrafiken i regionen i likhet med vad som gjorts för Storstockholm

att Malmöhus läns landsting blir huvudman för kollektivtrafiken i länet

att en fast Öresundsförbindelse utformas som en borrhad tunnel i KM-leden för spårbunden trafik – en satsning som bör integreras med det europeiska trafiksystem som byggs i Europa där den s k Euro-tunneln ingår

att hastighetsövervakningen skärps på länets riks- och länsvägar

att en bättre samordning sker när det gäller att planera, bygga ut och driva kollektivtrafiken mellan de båda Skånelänen

att i kommunernas energiplaner miljövänligare energislag såsom vindkraft och biobränslen får en utökad roll. Framför allt gäller det biobränslenas roll i utbyggnaden av kommunala kraftvärmeverk och satsningen på nya drivmedel

att kollektivtrafiken i tätorterna i länet successivt övergår till miljövänligare fordon. Nya bussar som upphandlas fr o m 1990 bör drivas med vegetabiliska bränslen eller andra miljövänliga drivmedel

att kommunala energiverk driver en taxepolitik som stimulerar användningen av miljövänligare teknik

att inventering sker av hanteringen inom industri av kemikalier, lösningsmedel och färger

att Sverige tar initiativ till en Östersjökommission för att komma till rätta med miljöproblemen i Östersjöområdet

att ett Östersjölaboratorium inrättas

att alla större reningsverk i länet fram till 1995 skall uppnå 95 % reduktion av organisk substans och fosfor

att mindre reningsverk skall uppnå 90 % reduktion fram till 1995

att särskild kvävereduktion införs vid alla reningsverk i länet så att 75-procentig reduktion kan ske fram till 1995

att reningsverkens utsläpp av miljöfrämmande ämnen och tungmetaller minskas kraftigt fram till 1995

att till reningsverken inte tillföra sådant industriellt avloppsvatten som inte är behandlingsbart i verken

att utsläpp av närsalter såsom fosfor från de oorganisk-kemiska industrierna utmed Öresundskusten minimeras

att motsvarande reningskrav som ställs på de kommunala verken också ställs på industrins avloppsvattenutsläpp

att användningen av bekämpningsmedel minimeras

att kontroll av bekämpningsmedelsrester i avloppsvatten och grundvatten kontinuerligt genomförs

att jordbrukets växtnäringsläckage halveras till 1995

att avfallsproblemen uppmärksammas redan i produktionsprocessen

att ren granplantering minimeras och bland- och lövskogspantering ökar

att avfallsanläggningar i länet uppfyller högt ställda krav på miljösäkerhet

att källsortering införs i samtliga avfallsanläggningar fram till 1995

att länsstyrelsens naturvårdsenhet ges kraftigt ökade resurser både avseende kontroll och tillsyn som rådgivning och förebyggande åtgärder, samt

att öppna hearings ordnas av länsstyrelsens naturvårdsenhet i samband med tillståndsgivning för större utsläppskällor inom länet med berörda myndigheter och tillståndssökande

att Lunds Universitet inrättas som världens första internationella miljöuniversitet

att marinbiologisk forskning upprätthålls i södra Sverige och ett Östersjölaboratorium inrättas vid den skånska sydkusten

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om såväl behovet av en ny inriktning av energi- och miljöpolitiken som åtgärder på energi- och miljöområdet för att förbättra naturmiljön i Malmöhus län,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Malmöhus län bör förklaras som särskilt föroreningskänsligt område i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en handlingsplan för miljöförbättrande åtgärder i enlighet med vad som anförts i motionen,

{att riksdagen till länsstyrelsen för budgetåret 1989/90 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 10 milj. kr. förhöjt förslagsanslag om totalt 1 258 156 000 för miljöfrämjande åtgärder i Malmöhus län i enlighet med vad som anförts i motionen.¹⁾}

Stockholm den 20 januari 1989

Håkan Hansson (c)

Ulla Tillander (c)

Bertil Fiskesjö (c)

¹ 1988/89:Bo305